

PETRIK GÉZA.

A magyar bibliografiai irodalomnak páratlan buzgalma és kitartó munkása PETRIK Géza, f. évi augusztus 27-én hosszú szenvedés után elhunyt. Nevéhez fűződik az 1711 után megjelent hazai nyomtatványoknak bibliografiai leírása. Ezen korszakra nézve a neve époly fogalom, mint az előző két századéra a SZABÓ Károlyé s méltán, mert mind a kettő úttörő s alapos munkát végzett. A nehezebbik s több tudást és szakértelmet kívánó munkát a tudós SZABÓ Károly végezte el, a többszörösen nagyobb mennyiségű anyaggal PETRIK birkózott meg. Munkáik megjelenése óta a módszeres földolgozás terén: úgy az anyag leírása, mint közlése tekintetében nagy haladás történt, különösen a régi anyag bibliografiai leírását szabályozzák gondosan megállapított szabályok s ha ők e részben nem is felelnek meg teljesen a mai követelményeknek, nagy érdemük, hogy megbízhatóság tekintetében nem eshetnek kifogás alá.

PETRIK Géza 1845 október 3-án született Alsószeliben (Pozsony vm.), hol atyja evangélikus lelkész volt. Gimnáziumi tanulmányait Sopronban végezte s 1861-ben itt lépett kereskedői pályára. A könyv iránti szeretetet atyja oltotta beléje s azért hálából utolsó munkáját az ő emlékének szenteli. Sopronból Laufferhez, majd Osterlammhoz megy át, akinek üzletét 1869-ben átveszi. Később antiquárius lett, de 1879-ben ezt az üzletét is felosztatja s a bibliografiai munkásság terére lép. A 90-es években a Pallas kiadóhivatali főnöke, majd a Könyves Kálmán Rt. üzletvezetője, ahonnan nyugalmába vonul.

Munkái: 1. Magyar Könyvészet. 1860—75. Jegyzéke az 1860—75. években megjelent magyar könyvek- és folyóiratoknak. Összeállította s tudományos szakmutatóval ellátta PETRIK Géza. Budapest, 1885. Kiadja a Magyar könyvkereskedők egylete. 8° 4, 467. CXLVII. 1.

Adatgyűjtő munkájához már évekkel előbb fogott hozzá. Tisztán gyakorlati célból, a könyvkereskedők használatára, egységes betűrendbe akarta szedni az osztrák-magyar könyvkereskedők egylete által 1860—70-ig kiadott magyar katalógusok anyagát. De mivel ez anyag hiányos volt, rendszeres kiegészítéséhez fogott. Forrásul használta a Magyar Nemzeti

Múzeum könyvtárát, a folyóiratok és napilapok irodalmi hireit, üzleti jelentéseket stb. Az anyagot kiegészítette 1875-ig, amely évtől kezdve már rendes évi katalogusok jelennek meg. Mint egyik későbbi művében bevallja, KÁRMÁN Mór tanácsolta neki, hogy sorolja fel a folyóiratokban megjelent dolgozatokat is, mert az időszaki sajtó terra incognita, amíg nincs hozzá útmutató. A hasznos tanácsot megfogadta. Így jött létre a kötet, amelyet szakmutatóval ellátva a magyar könyvkereskedők áldozatkészségéből útnakbocsátott azon reményben, hogy a kartársakon kívül hasznát veszik a szaktudósok és a könyvtárak is. Egyik kartársának bírálata kifogásolja, hogy nem közölte a cégváltásokat s azt, hogy a megszűnt cégek kiadványai hová kerültek; de abban már PETRIKnek adunk igazat, hogy fölvette a ponyvairodalmat s a folyóiratok dolgozatait.

2. Ungarns deutsche Bibliographie etc. Magyarországi német könyvészet 1801—60. A Magyarországon s külföldön hazánkra vonatkozólag megjelent német nyomtatványok jegyzéke. A vallás- és közokt. miniszter megbízásából megkezdte KERTBENY Károly, folytatta s szakmutatóval ellátta PETRIK Géza. I—II. rész. Budapest. 1886. Egyetemi nyomda. 80.

KERTBENY csak az első résszel készült el. Halála után a szerkesztés PETRIK kezébe került, aki az első részt is tetemesen megbővítette. A munka nem egységes, KERTBENY 1830-ig évek szerint csoportosította az anyagot, PETRIK 1831—60-ig az egész anyagot egységes betűrendben adja.

3. Bibliographia Hungariae etc. Magyarország bibliographiája 1712—1860. Könyvészeti kimutatása a Magyarországon s hazánkra vonatkozólag külföldön megjelent nyomtatványoknak. Összeállította s tudományos szakmutatóval ellátta PETRIK Géza. Bevezetéssel SZILÁGYI Sándortól. 1—4 köt. Budapest, 1888—92. Kiadja DOBROWSKY Ágost. 80.

A magyar könyvészeti irodalomban az 1712—1860 közti időköz nem volt kitöltve. SÁNDOR könyvészete csak 1800-ig terjed s nem teljes, SZINNYEI bibliographiája csak a természettudományi és matematikai irodalmat öleli fel. Pedig a megjelent anyag ismeretére szüksége van úgy az íróknak, könyvtárosoknak, mint a könyvkereskedőnek. Azért TREFORT Ágost vallás- és közoktatásügyi miniszter a közérdeknek tett szolgálatot, midőn a hiány pótlására állami segítséget nyújtott, PETRIK-et, ki eddigi munkásságával bebizonyította, hogy a nagy feladat megoldására alkalmas egyén lesz, fölszólította a bibliografia

összeállítására, SZILÁGYI Sándort, a tudományegyetemi könyvtár igazgatóját pedig megbízta az utasítások elkészítésével s az ellenőrzés vezetésével. PETRIK bevallotta, hogy a több éven át nyújtott jelentékeny állami segély nélkül nem fordíthatott volna elegendő időt a bibliografia összeállítására. Az állami támogatás más tekintetben is megkönnyítette munkáját, t. i., hogy a nagy könyvtárak anyaga megnyílt számára. Dolgozott az Akadémia, Egyetem, Nemzeti Múzeum, Természettudományi-társulat könyvtáraiban, kutatott Esztergom, Kalocsa, Jászó, Miskolc, Nagykőrös, Sárospatak gyűjteményeiben. Legtöbbet használta a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárát s azért hálából a könyvtár alapítója emlékének ajánlja föl munkáját.

A könyvek mellett közli a gyűjteményes kiadványok, évkönyvek, folyóiratok cikkeit, a névtelenül vagy álnév alatt kiadott könyvek igazi szerzőit, a könyvek lelehelését, nagy mennyiségben fölvette az úgynevezett aprónyomatványokat sokszor hosszadalmas címeikkel. Sajnos, hogy a munkát nem látta el szakmutatóval, ez hasznos és tanulságos áttekintést nyújtott volna a közölt irodalom szakszerinti megoszlásáról. A névtelenül megjelent művek vezérszavainak kiválasztásánál nem szigorúan következetes, ennek oka bizonyára a különböző könyvtárak nem egyéges gyakorlata is. Ha az anyag hiányos, az érthető, egy ember oly rövid idő alatt tökéleteset nem adhatott. Mindazonáltal a mű nagyon becses és hézagpótló, úgy az íróknak mint könyvtárosoknak és kereskedőknek nélkülözhetetlen segédeszköze. Igazat adunk SZILÁGYINAK abban, amit a mű megjelenésekor írt, hogy «irodalmunk és tudományos életünk minden barátja örömmel fogadja».

4. Magyar könyvészet 1886—1900. Az 1886—1900. években megjelent magyar könyvek, térképek és atlaszok összeállítása. Tudományos szak- és tárgymutatóval. SZÉKELY Dávid közreműködésével szerkesztette PETRIK Géza. A Magyar Tudományos Akadémia támogatásával kiadja a Magyar Könyvkereskedők Egyesülete. 1—2. kötet. Budapest, 1908. 80

A Könyvkereskedők Egyesülete erkölcsi kötelezettséget érzett arra, hogy a megkezdett munkát folytassa. Az 1876—85. évek anyagát KISZLINGSTEIN bocsátotta közre. Most újból PETRIKET bízza meg a szerkesztéssel: «ki a kartársak közül első ezen a téren s jóhangzású a neve a tudósok előtt is». A mű kiadásához hozzájárul a Magyar Tudományos Akadémia is, mert a kereskedelem mellett szolgálatára van a magyar kultúrának is. Tartalmilag az egyes kiadások nem egyformák, az 1876—85-ös kötet elhagyta az időszakos irodalom tartalmát, de föl-

vette a térképek és a folyóiratok és hirlapok jegyzékét; az 1886—1900-as kötet ismét elhagyta a folyóiratok és hirlapok jegyzékét. E sajnos változások oka az anyagi eszközök hiánya. Ujítás a mű második kötete: a tárgymutató, amely jelszavak szerint csoportosítja az anyagot; a szakszerinti csoportosítást elhagyta. De a jelszavak megválasztása nem tudományos megfontolás alapján történt, tömérdek az olyan jelszó, amelynek irodalma egy műből áll s így ez az aprólékosság csak fokozza a nyomtatási költségeket.

5. Repertorium a Századok 1867—90. évfolyamaihoz. Budapest. 1890. DOBROWSKY Ágost kiadása. 8° 144 l.

A cikkek a szerzők betűrendjében soroltatnak fel, ehhez csatlakozik a tárgymutató.

6. A Néptanítók Lapja 1868—92. évi folyamainak repertoriuma. A vallás- és közoktatásügyi miniszter megbízásából, Budapest. 1893.

7. Kalauz az újabb magyar irodalomban. Budapest. 1894. Kiadja a Magyar Könyvkereskedők Egyesülete. 8° 4, 288 l.

Könyvkereskedők s a művelt közönség használatára, bármely tudományszak vagy speciális kérdés újabb irodalmában gyors és biztos útmutatóul szolgál.

8. Magyar Könyvészet 1901—10. Az 1901—10. években megjelent magyar könyvek, folyóiratok, atlaszok, térképek összeállítása. A tudományos folyóiratok repertoriumával. A Magyar Tudományos Akadémia támogatásával kiadja a Magyar Könyvkereskedők Egyesülete. I. köt. A—K. Budapest. 1917. 8° 6, 757 l.

Hasonló elvek szerint készült, mint előbbi művei. Munkáját — amint az előszóban megjegyzi «talán már az utolsót» — atyja emlékének szenteli. Sejtelme, sajnos, valóra vált, a második kötetből már csak két füzet jelent meg s 1918-ban PÁTER Béla címszónál megszakad.

Könyvtárunknak mindennapos vendége volt, munkáját szeretettel s kitarással folytatta. Nagy akarateréje dacolni próbált a magas kor gyengeségével. Utolsó időben már leánya támogatására szorult s közben pihenőt kellett tartania. Mindhiába! 80 év terhével a munkát abba kellett hagynia, a fizikum fölmondta a szolgálatot, a fáradhatatlan munkásnak pihenőre kellett térnie. Hasznos munkát végzett, jó emléket hagyott maga után!

HAVRAN DÁNIEL.